

האוניברסיטה העברית בירושלים

הפקולטה למדעי החברה

בית-הספר ע"ש פדרמן למדיניות ציבורית

כפרי הסטודנטים "איילים":

**השפעת השהות בפרויקט "איילים" על גיבוש תחושת
שייכות וחיזוק התדמית של אזורי הפריפריה ועל
עמדותיהם של הסטודנטים בנוגע להישארות ביישובים
לאחר תקופת הלימודים**

מנחה: ד"ר גלית כהן בלנקשטיין

מאת: דניאל בן - 021809025

טבת תשע"ד – דצמבר 2013

ירושלים

תקציר מנהלים

מטרתו של מחקר זה הוא לבחון את התועלות והתרומות בהקמת כפרי הסטודנטים ואת הצלחתו של פרויקט "איילים" בגיבוש תחושת שייכות וחיזוק התדמית והדימוי של אזורי הפריפריה בקרב סטודנטים החיים בכפרים, כמו גם השפעת ההשתתפות בפרויקט על עמדותיהם בנוגע להישארות ביישובים לאחר תקופת הלימודים. המחקר יעמוד על ההשלכות החברתיות, ההתיישבותיות והאזוריות בטווח הקצר ועל הפוטנציאל העתידי שלו, דרך בחינת השפעותיו על עמדות של סטודנטים שלקחו חלק בפרויקט.

באמצעות מחקר השוואתי שכלל שאלונים, הבחנתי בשונה ובמשותף בין הסטודנטים הוותיקים בפרויקט ובין אלו שרק מצטרפים. המחקר נערך בין בכל כפרי הסטודנטים שהוקמו על ידי תנועת "איילים" בנגב ובגליל. מצאתי כי בקרב הסטודנטים הוותיקים ההזדהות עם המקום נמצאה גבוה במיוחד ובאה לידי ביטוי בסיפוק מהקהילה, מההשתלבות באזור והיקשרות גבוהה ליישוב לצד דירוג סיכוי גבוה להישארות ביישוב גם לאחר סיום הלימודים. לעומת זאת, בקרב הסטודנטים החדשים שזה אך הצטרפו לפרויקט ההזדהות עם המקום נמצאה נמוכה ובהתאמה גם סיכויי ההישארות היו נמוכים.

התובנות העולות ממחקר זה הן כי השהות בכפר הסטודנטים והשתתפות בפרויקט מצליחות לייצר בקרב הסטודנטים יחס-מקום חיובי, הכולל קשר רגשי למקום ואף להטמיע את המגורים בו כחלק מזהותם של הסטודנטים. הסטודנטים הוותיקים חשים הזדהות וזהות עם היישוב על סמך המטען הערכי-אידיאולוגי שהם מייחסים למגורים בו, הנע בין הזיהוי שלהם כתושבי המקום לבין תפיסתם העצמית כחבורה צעירה, וערכית בעלת "גאוות יחידה" מובחנת. לפיכך, המחקר מעלה כיצד פרויקט המתגבש סביב רעיון התיישבותי וחברתי מובחן, מייצר בקרב הפרטים שבו מחויבות להמשכיות הקולקטיב ומגביר את המוטיבציה להגשמה רעיונית משותפת תוך גיבוש עמדות ברורות המנוגדות לסטיראוטיפים, לדימוי ולתדמית השכיחים בקרב החברה הישראלית כלפי אזורים גאוגרפים ויישובים. מאידך, סטודנטים אשר טרם חוו את החוויה הקולקטיבית שמייצר הפרויקט באופן מלא או מספק, חשים עדיין אי-סיפוק מהחיים ביישוב ומייחסים זאת לקשיים אובייקטיביים הקיימים במקום. יתרה מזו, הסטודנטים הוותיקים מעידים כי הם מצליחים לייצר שותפות עם תושבי היישוב ולהיטמע כחלק אינטגרלי ביישובים בהם נמצאים הכפרים וזאת באמצעות התמקדות בכינון קהילה חדשה לצד קיום אורח חיים סטודנטיאלי והתנדבות המחזקים את הממשק בין הסטודנטים לבין התושבים ומייצרים קשר שמתהדק לאורך זמן (Hidalgo 2007, Hauge 2007).

תהליך כולל זה, אשר עולה באופן ברור מן התשובות בשאלונים הוא לדעתי תוצאה של כמה מרכיבים ייחודיים בפרויקט "איילים" אשר יפורטו בהמשך. כהמלצות מן המחקר אני סבור שיש מקום לייצר מסלול בוגרים המאפשר לסטודנטים המעוניינים בכך להמשיך ולהתגורר במקום תוך שימת דגש על סיפוק מחיי הקהילה. כמו כן, במקביל כמובן שיש להמשיך ולהרחיב את הפעילות בתחומי שיפור הנגישות, התעסוקה, הפנאי והשירותים ביישובים. בנוסף לכך, אני סבור שיש להתמקד ולהרחיב את גיבוש הפעילויות המשותפות בדגש על אוכלוסיית הצעירים ביישובים ויש

לפעול למתן תמריצים לעידוד השתקעות הסטודנטים לאורך זמן, אשר יאפשרו פיתוח זהות מקומית בין כלל התושבים.

בנוגע למיזם עצמו, אני מוצא שחשוב לשמר את מטרות הפרויקט כחיזוק ההתיישבות באזור בכלל (נגב – גליל) ולא ביישוב ספציפי, ואז הרי שיש מקום להתמקד במיון סטודנטים שהאידיאולוגיה ההתיישבות באזורי הנגב והגליל תואמת את ערכיהם ותפיסת עולמם. בנוסף לכך, יש לפעול להרחבת הפעילות ההתנדבותית האזורית, לחיזוק מיתוגו של הפרויקט עם סטודנטיאליות וחלוציות ולפיתוח תחושת שייכות למקום בהקשר האידיאולוגי של ההתיישבות חזקה בנגב ובגליל. בדרך זו ניתן יהיה לייצר תנועה רחבה של שינוי משמעותי ולחזק את הקשר והזהות עם אזורי הנגב והגליל ועם הרעיון שחיזוק הפריפריה יתרום לחוסן הלאומי של מדינת ישראל.